

Zákon o environmentálnych záťažiach konečne schválený

V októbri 2011 schválila Národná rada SR zákon č. 409/2011 Z. z. o niektorých opatreniach na úseku environmentálnej záťaže a o zmene a doplnení niektorých zákonov, čím sa ukončil takmer 8 rokov trvajúci proces prípravy „zákona o environmentálnych záťažiach“. Zákon je platný od 1. januára 2012 a prináša v oblasti životného prostredia nové podmienky pre systematické riešenie problematiky.

Čo predchádzalo prijatiu zákona

Samotnému prijatiu zákona predchádzali viaceré aktivity Ministerstva životného prostredia SR, vďaka ktorým sa z pohľadu vývojového cyklu tejto environmentálnej politiky pripravila pôda pre spoločenské a politické uznanie problematiky. Išlo predovšetkým o tieto aktivity:

- vykonala sa Systematická identifikácia environmentálnych záťaží (2006 – 2008),
- vybudoval sa Informačný systém environmentálnych záťaží (www.enviroportal.sk),
- vypracovali sa Regionálne štúdié dopadov environmentálnych záťaží na životné prostredie (2010),
- prijala sa novela geologického zákona (zákon č. 569/2007 Z. z. o geologických prácach (geologický zákon) v znení neskorších predpisov) zahŕňajúca environmentálne záťaže (2009),
- pre oblasť environmentálnych záťaží sa novelizovala vyhláška ku geologickému zákonu (2010) (vyhláška č. 51/2008 Z. z., ktorou sa vykonáva geologický zákon),
- vypracoval sa a schválil Metodický pokyn pre analýzu rizika znečisteného územia (2011),
- pripravili sa podklady pre Operačný program Životné prostredie 2007 – 2013 a jeho výzvy,
- vypracoval sa a vládou schválil Štátny program sanácie environmentálnych záťaží (2010),
- zhotovil sa a vytlačil Atlas sanačných metód environmentálnych záťaží (2011),
- navrhol sa zákon o „environmentálnych záťažiach“ (2011).

Predmet zákona

Zákon ustanovuje:

- práva a povinnosti osôb pri identifikácii environmentálnej záťaže,
- sposob určenia povinnej osoby na úseku environmentálnej záťaže,
- práva a povinnosti pôvodcu environmentálnej záťaže, povinnej osoby a ministerstva, ktorého pôsobnosť súvisí s činnosťou, ktorá viedla k vzniku environmentálnej záťaže,
- pôsobnosť orgánov štátnej správy na úseku environmentálnej záťaže,
- sankcie za porušenie povinností podľa tohto zákona.

Identifikácia environmentálnej záťaže

Pokiaľ ide o identifikáciu, platí, že každý, kto má podozrenie o existencii environmentálnej záťaže, môže (ale nemusí – nie je to povinnosť) túto skutočnosť oznámiť MŽP SR alebo krajskému úradu životného prostredia. Ak sa oznámenie vzťahuje na environmentálnu záťaž, ktorá už je zapísaná v Informačnom systéme environmentálnych záťaží, MŽP SR alebo krajský úrad životného prostredia oboznámi o tejto skutočnosti osobu, ktorá podala oznámenie a nevykonáva už ďalšie kroky na jej identifikáciu. Oznámenie o existencii environmentálnej záťaže sa podáva v listinnej forme, elektronickej forme alebo ústne do zápisnice. V zákone, v prílohe č. 2, je uvedený vzor tohto oznámenia. MŽP SR potom preverí, či ide o environmentálnu záťaž, vyplní registračný list environmentálnej záťaže, environmentálnu záťaž klasifikuje a zabezpečí jej zápis do Informačného systému environmentálnych záťaží.

Zodpovednosť za environmentálnu záťaž

Podľa zákona za environmentálnu záťaž zodpovedá: (a) pôvodca environmentálnej záťaže alebo (b) povinná osoba alebo (c) štát zastúpený príslušným ministerstvom. Zákon presne definuje spôsob určenia povinnej osoby a tiež povinnosti pôvodcu, povinnej osoby a štátu pri riešení konkrétnej environmentálnej záťaže.

Pôvodca je každý, kto svojou činnosťou spôsobil environmentálnu záťaž. Pôvodca zodpovedá za environmentálnu záťaž prioritne a priamo zo zákona, jeho zodpovednosť nie je potrebné potvrdzovať rozhodnutím krajského úradu životného prostredia. Zákon oslobodzuje pôvodcu od zodpovednosti za environmentálnu záťaž v dvoch prípadoch:

- ak sa štát zaviazal sanovať environmentálnu záťaž na základe zmluvy uzatvorenej pred účinnosťou tohto zákona alebo na základe rozhodnutia vlády Slovenskej republiky (napríklad znečistenie po Sovietskej armáde), alebo
- ak environmentálna záťaž vznikla v dôsledku ukladania odpadov, ktoré boli

Z Pyritovej štôlne, ktorej vstup je zabezpečený mrežou, vyteká banská voda

Územie zamokrené hrdzavo sfarbenou banskou vodou

Environmentálna záťaž: Pezinok – oblasť rudných baní a starých banských diel

V záujmovom území bolo realizované veľké množstvo geologických prác lokálneho, ale aj regionálneho významu. Odvalový materiál starých banských prieskumných štôlní má vysoký obsah arzénu. Banské vody vytekajúce zo štôlní kontaminujú dnové sedimenty potokov. Najzávažnejším problémom sú odkaliská s obsahom ťažkých kovov. Zdroj: SAŽP

v súlade s právoplatným povolením (napríklad gudróny uložené v kameňolome Srdec v Devinskej Novej Vsi).

Ak pôvodca zanikol (firma viac neexistuje) alebo zomrel (ak ide o fyzickú osobu), krajský úrad životného prostredia určí rozhodnutím za povinnú osobu právneho nástupcu pôvodcu. Na účely tohto zákona sa za právneho nástupcu pôvodcu nepovažuje dedič a osoba ustanovená v osobitnom predpise (napr. reštituenti).

Zákon ustanovuje, že za povinnú osobu nemožno určiť právneho nástupcu pôvodcu, ktorý preukáže aspoň jednu z nasledujúcich skutočností:

- vo vzťahu k environmentálnej záťaži boli vynaložené finančné prostriedky určené v zmluve uzatvorenej podľa § 14 ods. 1 zákona č. 92/1991 Zb. o podmienkach prevodu majetku štátu na iné osoby (zákon o veľkej privatizácii) na zlepšenie stavu zložiek životného prostredia; vynaložené finančné prostriedky sa preukazujú dokumentáciou

o zlepšení stavu zložiek životného prostredia,

- b) vo vzťahu k environmentálnej záťaži boli splnené všetky záväzky na zlepšenie stavu zložiek životného prostredia podľa § 6a a §15 zákona o veľkej privatizácii; splnené záväzky sa preukazujú dokumentáciou o zlepšení stavu zložiek životného prostredia,
- c) štát sa zaviazal sanovať environmentálnu záťaž na základe zmluvy uzatvorenej pred účinnosťou tohto zákona alebo na základe rozhodnutia vlády Slovenskej republiky, alebo
- d) environmentálna záťaž vznikla v dôsledku ukladania odpadov, ktoré bolo v súlade s právoplatným povolením.

Ak krajský úrad životného prostredia zistí, že pôvodca nie je známy, alebo že nemožno určiť za povinnú osobu jeho právneho nástupcu, môže za povinnú osobu určiť vlastníka nehnuteľnosti, na ktorej sa nachádza environmentálna záťaž. Za povinnú osobu však nemožno určiť toho vlastníka nehnuteľnosti, ktorý preukáže, že:

- a) nadobudol nehnuteľnosť na základe dedenia a zároveň nepokračoval v činnosti, ktorá viedla k vzniku environmentálnej záťaže,
- b) po nadobudnutí nehnuteľnosti nepokračoval v činnosti, ktorá viedla k vzniku environmentálnej záťaže a v čase nadobudnutia nehnuteľnosti o environmentálnej záťaži nemohol vedieť, alebo
- c) po nadobudnutí nehnuteľnosti pokračoval v činnosti, ktorá viedla k vzniku environmentálnej záťaže, ale nepoškodzoval horninové prostredie, podzemnú vodu a pôdu alebo ľudské zdravie.

Ak povinnú osobu nemožno určiť, zastaví krajský úrad životného prostredia konanie o určení povinnej osoby a doručí rozhodnutie o zastavení konania MŽP SR, ktoré predloží vláde SR návrh na určenie príslušného ministerstva. Vládou určené príslušné ministerstvo bude zabezpečovať vo vzťahu ku konkrétnej environmentálnej záťaži plnenie povinností povinnej osoby (t. j. príslušné ministerstvo nemá žiadne výhody v porovnaní s povinnou osobou).

Zákon pamätá aj na prípad, ak je pôvodca známy, alebo je určená povinná osoba, ale táto osoba nesplní svoju zákonnú povinnosť a nezabezpečí vypracovanie a realizáciu plánu prác. Ak by v takomto prípade hrozilo bezprostredné ohrozenie života alebo zdravia ľudí alebo životného prostredia, zabezpečí tieto činnosti z verejných prostriedkov príslušné ministerstvo. Pôvodca, resp. povinná osoba, sa však týmto nezbavujú svojich povinností a sú povinní vynaložené finančné prostriedky príslušnému ministerstvu uhradiť v lehote najneskôr do jedného roka odo dňa nadobudnutia právoplatnosti rozhodnutia o ukončení realizácie plánu prác.

Povinnosti pôvodcu, povinnej osoby a príslušného ministerstva

Osoba, ktorá je zo zákona zodpovedná, alebo bola určená ako zodpovedná za environmentálnu záťaž (pôvodca, povinná osoba alebo príslušné ministerstvo), je povinná zabezpečiť vypracovanie a realizáciu plánu prác na odstránenie environmentálnej záťaže. Zároveň je táto osoba povinná uhradiť všetky náklady súvisiace s vypracovaním a realizáciou plánu prác.

Plán prác je nutné predložiť v nasledujúcich termínoch:

- a) v prípade environmentálnych záťaží s vysokou prioritou riešenia, ak ide o:
  1. pôvodcu, do jedného roka odo dňa nadobudnutia účinnosti zákona, teda do 1. 1. 2013,
  2. povinnú osobu, do jedného roka od nadobudnutia právoplatnosti rozhodnutia o určení povinnej osoby,
  3. príslušné ministerstvo, do jedného roka odo dňa rozhodnutia vlády SR o jeho určení,
- b) v prípade environmentálnych záťaží so strednou prioritou riešenia alebo s nízkou prioritou riešenia, ak ide o:
  1. pôvodcu, do piatich rokov odo dňa nadobudnutia účinnosti zákona, teda do 1. 1. 2017,
  2. povinnú osobu, do piatich rokov, od nadobudnutia právoplatnosti rozhodnutia o určení povinnej osoby,
  3. príslušné ministerstvo, do piatich rokov odo dňa rozhodnutia vlády SR o jeho určení.

V odôvodnených prípadoch, najmä ak ide o rozsiahle územie, na ktorom sa environmentálna záťaž nachádza, možno lehoty primerane predĺžiť na základe súhlasu ministerstva.

Predložený návrh plánu prác schvaľuje krajský úrad životného prostredia rozhodnutím podľa zákona o správnom konaní (zákon č. 71/1967 Zb.) a návrh plánu by mal obsahovať časové a vecné vymedzenie vykonávania geologického prieskumu životného prostredia, časové a vecné vymedzenie sanácie environmentálnej záťaže, časové a vecné vymedzenie monitorovania geologických faktorov životného prostredia, náklady potrebné na realizáciu plánu prác, náležitosti vymedzené v osobitnom predpise. Osobitným predpisom, na ktorý odkazuje písmeno e) je geologický zákon, konkrétne § 12 Projektovanie geologických úloh, §14 Riešenie geologických úloh a § 16 Vyhodnocovanie geologickej úlohy. Návrh plánu prác musí byť zároveň vypracovaný v súlade so Štátnym programom sanácie environmentálnych záťaží a s Vodným plánom

Slovenska, ktorý bol vydaný nariadením vlády SR č. 279/2011 Z. z., ktorým sa vyhlasuje záväzná časť Vodného plánu Slovenska obsahujúca program opatrení na dosiahnutie environmentálnych cieľov.

Vzhľadom na to, že základným predpokladom vypracovania projektu sanácie environmentálnej záťaže je analýza rizika, je nutné, aby vypracovanú analýzu rizika schvaľoval príslušný orgán štátnej správy. Z uvedeného dôvodu bol novelizovaný geologický zákon, podľa ktorého záverečnú správu s analýzou rizika znečisteného územia posudzuje a schvaľuje MŽP SR (štátna geologická správa), a to bez ohľadu na zdroj financovania, do šiestich mesiacov od jej predloženia.

Realizácia plánu prác sa považuje za ukončenú až po tom, ako o nej rozhodne krajský úrad životného prostredia na základe žiadosti toho, komu bol plán práce schválený. Žiadateľ k žiadosti o vydanie rozhodnutia prikladá záverečnú správu zo sanácie environmentálnej záťaže, záverečnú správu z monitorovania geologických faktorov životného a správu o dosiahnutí cieľov geologickej úlohy vypracovanú odborným geologickým dohľadom. Odborný geologický dohľad je nový inštitút vložený do geologického zákona, ktorý predstavuje akúsi paralelu „stavebného dozoru“ pri vykonávaní sanácie environmentálnej záťaže.

Orgány štátnej správy na úseku environmentálnych záťaží

Orgánmi štátnej správy na úseku environmentálnych záťaží sú MŽP, krajský úrad životného prostredia, Slovenská inšpekcia životného prostredia. Rozhodovanie v správnych konaniach podľa tohto zákona vykonávajú v prvom stupni krajské úrady životného prostredia a MŽP rozhoduje v správnom konaní až v druhom stupni o odvolaniach podaných proti rozhodnutiu krajského úradu životného prostredia. Krajské úrady rozhodujú predovšetkým o určení povinnej osoby, schvaľovaní plánu prác a ukončení realizácie plánu prác. Zákon ustanovuje, kto môže byť (okrem navrhovateľa, ktorý podáva návrh na

Environmentálna záťaž: Myjava – skládka galvanických kalov – Holičov Vrch
 Skládka, na ktorú boli ukladané galvanické kaly (cca 4 000 ton) z bývalej SAM, má plochu cca 6 900 m². Pri budovaní skládky bol narušený režim prúdenia podzemných vôd, čo sa prejavilo vzniknutím jazierka v priestore skládky. Za účelom odvodnenia boli vybudované 2 horizontálne vrty, prostredníctvom ktorých je voda z jazierka odvádzaná voľne na príslušný terén.
 Zdroj: SAŽP

začatie konania) účastníkom konania. Môže ním byť:

- obec, v ktorej katastrálnom území sa nachádza environmentálna záťaž,
- vlastník nehnuteľnosti, na ktorej sa nachádza environmentálna záťaž, užívateľ tejto nehnuteľnosti, ak vlastník nehnuteľnosti nie je súčasne jej užívateľom alebo správca tejto nehnuteľnosti,
- vlastník nehnuteľností, ktorý môže byť dotknutý environmentálnou záťažou, plánom prác alebo realizáciou plánu prác,
- združenie s právnou subjektivitou pôsobiace ku dňu podania písomného oznámenia podľa odseku 5 najmenej jeden rok na úseku ochrany životného prostredia alebo jeho zložiek, ak o to požiada.

Prechodné ustanovenia a účinnosť zákona

Zákon o environmentálnych záťažach nadobudol účinnosť 1. 1. 2012. Mnohé činnosti súvisiace s identifikáciou, ale aj s prieskumom a sanáciou environmentálnych záťaží sa začali vykonávať ešte pred týmto dátumom. Preto bolo potrebné, aby sa zákon vysporiadal s touto situáciou v prechodných ustanoveniach.

Zákon ustanovuje, že ak vznikli, alebo sa začali právne vzťahy a úkony vo veciach identifikácie environmentálnej záťaže, vypracovania a realizácie plánu prác pred 1. januárom 2012, tak sa dokončia podľa doterajších predpisov. Ak boli environmentálne záťaže už identifikované, klasifikované a zapísané poverenou organizáciou MŽP SR do Informačného systému environmentálnych záťaží pred 1. januárom 2012, považujú sa za identifikované environmentálne záťaže podľa tohto zákona.

Niektoré environmentálne záťaže už boli pred účinnosťou zákona sanované. Aby nevznikala pochybnosť, či takúto environmentálnu záťaž možno považovať za sanovanú aj podľa tohto nového zákona o záťažach, je MŽP SR oprávnené vydať o sanácii takejto záťaže potvrdenie na základe žiadosti podanej pôvodcom, povinnou osobou, vlastníkom nehnuteľnosti, na ktorej záťaž nachádza, alebo príslušným ministerstvom. Po vydaní potvrdenia ministerstvo zabezpečí aktualizáciu údajov v Informačnom systéme environmentálnych záťaží a v katastri nehnuteľností. V prechodných ustanoveniach sa tiež ustanovilo, že vlastník nehnuteľnosti, na ktorej sa nachádza environmentálna záťaž, nemá právo na náhradu nákladov, ktoré preukázateľne vynaložil na činnosti (t. j. za vykonaný prieskum, monitoring alebo sanáciu) súvisiace s realizáciou plánu prác v dôsledku prítomnosti environmentálnej záťaže pred 1. januárom 2012 od pôvodcu, povinnej osoby alebo príslušného ministerstva.

Aká bude teda životná dráha environmentálnej záťaže?

Často dostávame otázku, čo sa vlastne zmení po prijatí zákona o záťažach. Ak niekto očakával zrázku na počkanie, bude asi sklamaný. Zákon predovšetkým vytvoril podmienky pre ďalší postup prác v tejto oblasti. Je to len jedna z prvých „vyhratých bitiek“ zápasu, ktorý bude trvať podľa odhadov minimálne 20 rokov. A to len za predpokladu, že zodpovedné osoby a štát budú mať na odstraňovanie záťaží dostatok finančných zdrojov.

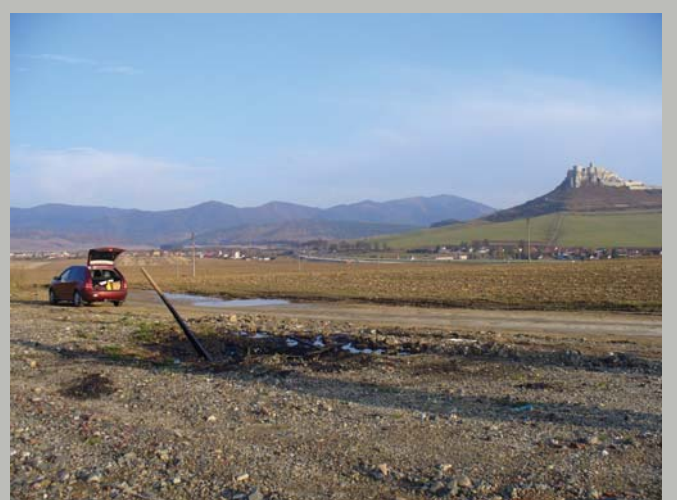
Len pre ilustráciu uvádzame postupnosť krokov, ktoré je potrebné urobiť, aby environmentálna záťaž, ktorú už máme zaregistrovanú v Informačnom systéme environmentálnych záťaží, bola sanovaná:

- podnet na začatie konania o určení povinnej osoby,
- začne konanie,
- krajský úrad životného prostredia určí rozhodnutím povinnú osobu (napr. firma XY),
- v prípade, že sa firma XY neodvolá, do jedného roka od nadobudnutia právoplatnosti rozhodnutia predloží krajskému úradu životného prostredia na schválenie plán prác na odstránenie environmentálnej záťaže,
- ak plán obsahuje všetky povinné náležitosti, krajský úrad ho schváli,
- firma XY si najme firmu, ktorá má geologické oprávnenie, na vykonanie prieskumu environmentálnej záťaže (ak lokalita nie je preskúmaná),
- firma XY po ukončení prieskumu predloží záverečnú správu s analýzou rizika znečisteného územia (t. j. environmentálnej záťaže) na schválenie MŽP SR,

- záverečnú správu posúdia dvaja nezávislí oponenti a bude posúdená v Komisii pre schvaľovanie záverečných správ s analýzou rizika znečisteného územia, ktorá bola zriadená na MŽP SR,
- po vydaní rozhodnutia bude záverečná správa s analýzou rizika schválená a firma XY môže pokračovať v plnení plánu prác na odstránení environmentálnej záťaže, t. j. objedná si spracovanie projektu sanácie, alebo projektu monitoringu,
- projekt sanácie podľa geologického zákona schvaľuje firma XY (pretože ho aj platí),
- po schválení môže začať samotná sanácia, no zhotoviteľ geologických prác (sanácia environmentálnej záťaže sú geologické práce) musí najskôr vyriešiť strety záujmov, ktoré by mohli byť geologickými prácami dotknuté a navrhuje opatrenia na ich ochranu; zároveň musí dohodnúť vstupy na cudzie nehnuteľnosti a ich užívanie,
- firma XY je povinná zabezpečiť nad sanáciou odborný geologický dohľad nezávislou fyzickou osobou, podnikateľom alebo právnickou osobou, ktorá má geologické oprávnenie na vykonávanie geologických prác (na sanáciu environmentálnej záťaže),
- pri rozsiahlych lokalitách bude sanácia prebiehať po etapách,
- firma XY je povinná podľa progresu v plnení plánu prác aktualizovať schválený plán prác každých šesť rokov až do doby ukončenia realizácie plánu prác a zohľadniť pri aktualizácii už vykonané geologické práce,
- po aktualizácii plánu prác firma XY požiada krajský úrad životného prostredia o vydanie rozhodnutia o schválení aktualizovaného plánu prác,
- plnenie plánu prác kontroluje krajský úrad minimálne raz ročne,
- ukončenie sanácie – dokladuje sa záverečnou správou zo sanácie environmentálnej záťaže, záverečnou správou z monitorovania geologických faktorov životného prostredia a správou o dosiahnutí cieľov geologickej úlohy vypracovanou odborným geologickým dohľadom,
- krajský úrad životného prostredia vydá rozhodnutie o ukončení realizácie plánu prác,
- právoplatné rozhodnutie o ukončení realizácie plánu prác zašle krajský úrad životného prostredia ministerstvu na účely aktualizácie údajov v Informačnom systéme environmentálnych záťaží a na účely aktualizácie zápisu v katastri nehnuteľností,
- MŽP SR aktualizuje údaje v informačnom systéme (preradí lokalitu z registra B do registra C (sanované EZ) a aktualizuje údaje v katastri nehnuteľností.

Z vymenovaných krokov môže čitateľ nadobudnúť pocit prílišnej komplikovanosti celého procesu. V skutočnosti však proces môže prebiehať celkom hladko, hlavne v prípade menších lokalít, no aj oveľa komplikovanejšie, v prípade veľkých areálov s mnohými nejasnými vlastníkmi či nástupníckymi vzťahmi na nevysořiadanych pozemkoch, alebo ak plnenie plánu prác bude zabezpečovať viac firiem s rôznym prístupom k povinnostiam vyplývajúcim zo zákona.

Čo je však veľmi dôležité pre nás ako občanov, ktorí máme podľa ústavy právo na priaz-

Pravdepodobná environmentálna záťaž: Spišské Podhradie – mazutové hospodárstvo

Pohľad na pozostatok bývalého mazutového hospodárstva. Vykurovací olej (mazut) sa nachádza na úrovni terénu, v prípade zrážok sa môže zriediť s dažďovou vodou a vytekať na povrch. Hĺbka jamy (nádrže), v ktorej sa mazut nachádza, je cca 1,5 m.

Zdroj: SAŽP

nivé životné prostredie, je fakt, že prijatie zákona a jeho následná implementácia predstavujú významné kroky vedúce k postupnému odstraňovaniu environmentálnych záťaží na Slovensku a k postupnému zlepšovaniu stavu životného prostredia a jeho udržateľnosti pre ďalšie generácie.

RNDr. Vlasta Jánová, PhD.

sekcia geológie a prírodných zdrojov, MŽP SR

JUDr. Božena Gašpariková, CSc.

GJG-Enviro, a. s.